

ЗАТВЕРДЖЕНО
Атестаційною Колегією Міністерства України
22.04.99 р. № 2/9-2/4

УЗГОДЖЕНО
Заступник голови ВАК України
_____
С. В. Іванов
“ 12 ” 05 1999 р.

ПРОГРАМА
кандидатського іспиту зі спеціальності
23.00.02- політичні інститути та процеси (політичні науки)

РОЗДІЛ І.

ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ І ПОЛІТИЧНА ВЛАДА

Тема 1. Політика як соціальне явище.

Політика: суть, роль в суспільному житті. Основні підходи до з'ясування суті політики. Суб'єкт політики. Взаємодія економіки і політики, політики та ідеології, політики і культури, політики і соціальної психології, політики і етики, політики і екології.

Вплив на політику географічних, демографічних, культурних факторів. Політика як наука. Загальні і приватні теорії конкретних галузей політики, їх мета, завдання, взаємозв'язок.

Політика в соціальній сфері. Молодіжна політика. Екологічна політика. Національна політика. Демографічна політика.

Внутрішня політика та зовнішня політика, їх взаємозв'язок. Оптимальне співвідношення між метою, методами і засобами в політиці. Політика як мистецтво: її можливості, межі, перспективи. Суть політичного підходу в різних сферах діяльності. Небезпека суб'єктивізму, безвідповідальності, некомпетентності.

Тема 2. Суть і основні прояви політичного життя.

Політичне життя як процес виробництва (відтворення) політичних зв'язків між людьми, його внутрішня структура. Мета політичного життя і форми його вираження. Політичний інтерес як джерело політичної діяльності. Державна влада як основний предмет політичних інтересів.

Основні форми політичних зв'язків: політичні відносини, політичні об'єднання, політичні організації та їх структура. Політична система як найскладніша форма зв'язків. Характерні риси політичного життя: демократизм держави, багатопартійність, визнання і утвердження політичної рівноправності усіх існуючих партій. Технологія здійснення принципів загального, рівного, прямого виборчого права. Наявність парламентського механізму узгодження політичних інтересів.

Елітаристські і самоуправлінські моделі політичного життя.

Тема 3. Сутність і види влади.

Влада як суспільне явище. Єдність відносин панування і підкорення. Проблема авторитету. Об'єктивний і суб'єктивний авторитет. Взаємозв'язок влади і авторитету. Соціальне призначення влади. Основні види влади: політична, економічна, духовна, сімейна.

Суспільна могутність. Джерела та види суспільної могутності. Влада як інституалізована форма суспільної могутності.

Властивості політичної влади. М. Вебер про три типи влади. Типологія влади Ж. Бурдо. Проблема забезпечення легітимності влади. Аксиоми влади І. О. Ільїна.

О. Тофлер про зміну характеру та сутності влади в умовах "інформаційного суспільства".

Тема 4. Влада і управління.

Принцип розподілу влад. Історичні форми виконавчої влади. Умови формування професійного апарату управління як спеціалізованого органу реалізації влади. Структура та основні характеристики апарату управління. Умови розширення та звуження функцій управлінського апарату.

Тема 5. Бюрократія як феномен влади і управління.

Бюрократія та її сутність. Основні концепції бюрократії. Концепція "формально-раціональної бюрократії" М. Вебера. Чиновник як соціальний тип. Закони С.Н.Паркінсона. Номенклатура як породження командно-адміністративної системи управління. Протипаги бюрократизму і обмеження форм його прояву.

Тема 6. Моделі влади в сучасному світі.

Відносини влади в громадянському та політичному суспільстві. Концептуальні моделі організації влади в сучасному суспільстві (теорія політичної модернізації, мерітократії, всесвітнього суспільства).

Президентська форма влади. Принцип однакового представництва народу президентом і парламентом. Механізми контролю та протипаг.

Парламентсько-кабінетна форма влади. Принцип "позитивного вотуму недовіри". Парламентсько-комітетна та фашистська форма влади.

Нетрадиційні форми організації влади в сучасній політичній практиці.

РОЗДІЛ II.

СУБ'ЄКТИ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

Тема 1. Особа і політика.

Політика в системі ціннісних орієнтацій особи. Поняття політичної людини, концепція С.Ліпсета. Політичні інтереси особи. Основні міжнародні документи про права людини. Політична позиція.

Багатоманітність форм участі індивідів в політиці. Конкретні форми, рівні політичної участі. Основні типи взаємовідносин людини і політики: стан залучення людини до політики; стан відчуження або аномії; стан повного злиття людини і політичної структури.

Тема 2. Соціальні групи і політика.

Поняття і види груп. Групові інтереси. Проблема цілісності груп. Ціннісно-орієнтована єдність. Груповий політичний інтерес. Малі групи як інструмент політичного контролю і тиску.

Соціальна структура і політика. Суть соціальної структури суспільства як основи політичного життя. Великі соціальні групи як суб'єкти політики. Теорія соціальної стратифікації (Е. Росе, К. Девіс, Т Заславська). Теорія соціальної мобільності (П.Сорокін). Групи тиску - лоббі.

Тема 3. Етнічні об'єднання, нації і політика.

Основні види етнічних об'єднань та їх роль в політичному житті. Перетворення етносу в націю. Сутність і ознаки сучасних націй. Місце націй в соціальній структурі. Нації – основні найстійкіші Спільності. Національні процеси в сучасному світі. Етнічний ренесанс – глобальне явище та історичний чинник політичного життя. Загальнолюдське і національне особливе у житті народів. Національне розмаїття – фактор загальнолюдського прогресу.

Нації та держава. Одно- і багатонаціональні держави Національний суверенітет як умова самовизначення і самоутвердження народу. Суб'єкти національної політики.

Національні відносини в багатонаціональних державах. Етнополітика як складова внутрішньої політики.

Неспроможність і криза національної політики в умовах тоталітарних режимів. Державно-правове регулювання національних відносин в умовах демократії. Національно-культурні автономії.

Тема 4. Конфесійні групи а політичному житті.

Політичність релігійних інтересів. Основні канали взаємодії релігії і політики. Релігійні інститути і політична система.

Теократія і демократія. Релігійні держави в сучасному світі. Секуляризація і активізація релігій. Модернізація світових релігій як фактор зростання їхньої ролі в політичному житті. Церква і соціальні проблеми (Папська енцикліка "Сотий рік").

Політичні концепції сучасного католицизму і православ'я, ісламу і буддизму. Релігійні суспільно-політичні рухи і політичні партії. Релігія як фактор політичної стабілізації. Міжконфесійні протиріччя. Роль релігії в розв'язанні глобальних проблем сучасності.

Тема 5. Політична еліта.

Теоретичне обґрунтування елітаризму: морально-інституціональний і структурно-функціональний підходи. Платон, Л.Гамільтон, Ф.Ніцше. Теорія еліти В.Парето. Циркуляція еліти як умова соціальної стабільності. Г. Моска про виділення еліти як умову існування цивілізації. Р.Міхельс про утворення демократією еліти для самозбереження. К.Мангейм про перехід від еліти "крові" і "багатства" до еліти "здібностей".

Концепція елітарної демократії (демократичного елітаризму) Й.Шумпетера, Г.Лассуела та ін. Плюралізм еліт і дисперсії влади на основі балансу політичних інтересів. Закрите і відкрите суспільство, істеблішмент і номенклатура.

Тема 6. Громадськість і громадська думка.

Історичні особливості політичного значення поняття "громадськість". Маса і громадськість, асоціативні та інституційні форми організації громадськості.

Громадська думка як формальна суб'єктивна свобода індивіда висловлювати власні судження про загальні справи. Взаємозв'язок понять "громадськість" і "громадська думка". Інститути формування та висловлювання громадської думки. Відмінність між критичною та маніпулятивною функціями громадської думки. Засоби емпіричного дослідження громадської думки.

РОЗДІЛ ІІІ. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА

Тема 1. Політична система як сукупність владних інститутів.

Поняття суспільної системи. Поняття "політичний інститут". Види політичних інститутів. Функції політичних інститутів.

Гене́за і варіанти інтерпретації політичної системи. Теорія політичної системи Д.Істона і Г.Алмонда. Структура політичної системи. Функції політичної системи. Закономірності розвитку. Місце громадської думки в політичній системі. Порівняльний аналіз функціонування політичних систем. Особливості формування політичної системи в Україні.

Конституція в сучасному суспільстві. Природа конституційного закону. Конституція як легальний демократичний спосіб легітимізації влади. Свобода волевиявлення і межі її вираження.

Тема 2. Плюралізм як принцип функціонування політичної системи.

Економічна та соціальна основи плюралізму. Сутність політичного плюралізму. Загальнолюдське і конкретно-історичне в плюралізмі. Риси плюралізму. Нормативно-регулятивний характер плюралістичної моделі політичного життя. Цілісність і плюралізм у протилежності і взаємозв'язку. Моноцентричні і поліцентричні різновиди плюралізму. Анархізм, плюралізм – загальна і відмінне.

Тема 3. Держава в політичній системі суспільства.

Історичні умови виникнення держави. Ознаки держави. Основні концепції держави. Унітарна, федеративна та конфедеративна держави. Державні інститути та органи. Класифікація органів державної влади. Місце армії та інших силових органів у державі та їх функції. Функції держави. Сутність соціальної держави. Громадянин, його права і обов'язки. Проблема етатизації та деетатизації суспільного життя. Становлення самостійної держави в Україні.

Тема 4. Громадянське суспільство і правова держава.

Основні концепції громадянського суспільства. Умови формування громадянського суспільства.

Політична практика ХХ ст. і формування сучасної концепції правової держави. Зміст принципу верховенства закону у правовій державі. Верховенство закону і права людини. Воля більшості і право меншості. Система і принципи контролю та рівноваги. Проблема становлення культури правової держави. Принцип згоди. Референдум як інститут суверенного народу і націй. Правова держава і світова співдружність. Міжнародні норми захисту прав людини і їх реалізація у внутрішньому праві.

Соціальне середовище становлення правової держави в Україні.

Тема 5. Політичні режими.

Поняття політичного режиму. Типи режимів. Сутність демократії. Представницька демократія, головні принципи її організації. Республіка та конституційна монархія. Ліберальна демократія, її основні принципи.

Недемократичні політичні режими. Авторитарні або диктаторські режими. Особиста і "класова" диктатура. Зміст понять "диктатура", "тиранія", "деспотія". Тоталітаризм, його ознаки. Конкретно-історичні форми тоталітаризму.

Тема 6. Тоталітаризм як історичний феномен.

Тоталітаризм як форма правління і концепція, яка пояснює особливий тип політичної системи. Дж. Джентілі про тоталітарний характер доктрини фашизму, "абсолютно-моральну цінність фашистської держави". Карл Шміт і теорія "тотальної держави". Суть аналітико-критичної концепції тоталітаризму (В.Вульф, Г.Маркузе, Ф.Нойман, Е.Фромм). Основні ознаки тоталітаризму. Загальне і особливе в тоталітарних режимах.

Х. Арендт, К. Фрідріх, З. Бжезинський про суть тоталітарних диктатур, причини їх виникнення. Фактори, *що* сприяють формуванню тоталітаризму в сучасних умовах.

Сталінізм як ідеологія і суспільна система. Історичні долі тоталітаризму. Проблема переходу від тоталітаризму до демократії в Україні.

Тема 7. Генеза демократичних ідей і сучасні вчення про демократію.

Історична еволюція розуміння демократії і ставлення до демократії (Платон, Арістотель, Ш. Монтеск'є, А. Токвіль, Е. Фромм). "Пролетарська демократія" та її історична неспроможність. К. Поппер про центральне питання демократії.

Безпосередня і представницька демократія. А. Токвіль про систему представницької демократії та про небезпеку "тиранії більшості". Імпічмент. Ф. Нойман про основні риси представницької демократії.

Ліберальна демократія, її основні принципи. Політичні принципи Норберто Боббіо. І.Льїн про свободу, про перехід від тоталітаризму до демократії. Демократія як середовище і механізм примирення та компромісу. Політичний консенсус.

Тема 8. Політичні партії.

Основні етапи генези політичних партій. Причини виникнення політичних партій як суспільного інституту. Основні індикатори політичних партій. Відмінності політичних партій від інших суспільних інститутів. Організаційна побудова політичних партій. Різні підходи щодо класифікації політичних партій (М. Дюверже, С. Коен). Поділ партій на робітничі і буржуазні. Проблеми внутріпартійної демократії. Фракції в політичних партіях.

Визначення та характеристика партійних систем. Функції політичних партій у суспільстві. Критична оцінка діяльності політичних партій.

Тема 9. Суспільно-політичні організації та рухи.

Сутність суспільно-політичних організацій та рухів. Причини їх виникнення. Види і форми об'єднань: традиційні, релігійні, кооперативні, професійні, молодіжні, жіночі, пацифістські, альтернативного способу життя. Нові жіночі і молодіжні організації, демократичний форум та їхня політизація.

Соціально-політичні об'єднання і рухи в Україні, їхні історичні передумови, соціальна база, політико-правовий стан, ідейна орієнтація, політична ефективність.

Тема 10. Засоби масової інформації в політичному житті.

Сутність засобів масової інформації. "Четверта гілка влади". Особливості ЗМІ як складової політичної системи. Роль засобів масової інформації у формуванні політичної культури. ЗМІ як засіб вивчення і формування громадської думки, забезпечення гласності. Науково-технічна революція і нова інформаційна ситуація. Нові, властиві демократичному суспільству, умови функціонування ЗМІ як "четвертої гілки влади".

РОЗДІЛ IV.

ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Тема 1. Політичний процес: система детермінації.

Визначення політичного процесу. Суть і структура політичного процесу. Парцелярні та глобальні процеси. Еволюційні та революційні процеси. Міжнародний політичний процес. Функціональний зміст політичного процесу, його основні стадії. Революція та реформа. Пряма дія в політиці. Суб'єкти політичного процесу. Політична діяльність та політичне рішення.

Тема 2. Політична поведінка.

Біхевіоральний підхід в політичній науці. "Постбіхевіоральна революція". Основні форми політичної поведінки. Підсвідомі основи поведінки: нарцисизм, сексуальне ствердження, відчуття вини. Класифікація основних учасників політичної поведінки. "Політична іммобільність". Специфіка масової поведінки в політиці. Основні ознаки маси. Характерні риси поведінки маси: публіка і натовп. Динаміка психології натовпу. Регуляція політичної поведінки. Фактори, що обумовлюють регуляцію.

Тема 3. Організація політичної діяльності.

Об'єктивна детермінація політики. Політична ситуація. Раціональне та ірраціональне в політиці. Співвідношення завдань і засобів в політичній діяльності. Політичний екстремізм. Насильство як елемент політичного життя. Умови обмеження масштабів насильства в політиці. Зміст політичної діяльності. Політична пасивність та активність. Основні риси політичної діяльності. Політична дія (акція). Політична участь.

Стратегія і тактика в політичній діяльності. Представництво в системі політичної діяльності. Партійна форма політичної діяльності. Політичний маркетинг.

Тема 4. Політичне рішення.

Політичне рішення; його суть і специфіка. Вивчення електоральної поведінки, як способу з'ясування політичної ситуації. Можливості прогнозу, обґрунтування програм, цілей, тактики, поведінки. Підготовка і прийняття рішень. Проблема оптимізації політичного рішення. Вироблення і пропаганда альтернативних рішень. Реалізація рішень. Цілі і засоби реалізації політичного рішення.

Концептуальні підходи до розуміння моделей прийняття політичного рішення. Основні категорії дицензійного методу прийняття рішень. Реалізація рішень (імплементация).

Тема 5. Політична стабільність і конфлікти.

Політична стабільність демократичного і тоталітарного режиму. Фактори стабільності. Політичний конфлікт. Форми прояву, загальна характеристика концепцій конфлікту (теорія структурного функціоналізму, позитивно-функціонального конфлікту Л.Козера, конфліктної моделі суспільства Р. Дарендорфа і загальної теорії конфлікту К.Боулдінга). Причини і типологія конфліктів. Форми розв'язання конфліктів. Функції суспільних конфліктів.

Тема 6. Вибори і виборчі системи.

Функція виборів в демократичному суспільстві. Вибори і суспільна стабільність. Організація та проведення виборів. Передвиборча кампанія. Принцип загального та однакового виборчого права.

Основні виборчі системи. Мажоритарна система абсолютної та відносної більшості. Конкретно-історичні особливості мажоритарної системи. Пропорційна система. Виборчий метр або квота. Вплив виборчої системи на партійну систему суспільства.

Референдум як пряме, безпосереднє звертання до виборців. Абсентизм та його причини.

Тема 7. Мораль і політика.

Специфіка моралі і політики. Суть політичної етики. Моральні критерії політичної діяльності. Суперечності політики і моралі. Насильство і ненасильство в політиці. Етика ненасильства. Етика і класова боротьба. Етика міжконфесійної боротьби. Етичні основи міжнародних відносин.

Тема 8. Політична соціалізація і маніпуляція.

Політична соціалізація особи, основні концепції (модель політичної соціалізації як поведінки, структурний функціоналізм Т.Парсонса, когнітивна модель соціалізації ЖПіаже, А Маслоу). Марксистська концепція політичної соціалізації. Фрейдизм про проблеми особи і політики. Форми політичної соціалізації особи.

Сутність поняття маніпуляція, основні сфери маніпуляції. Індоктринація (насадження, виховання, що виключно відповідає потребам певного політичного порядку, при запереченні альтернатив). П.Лазарсфелд та Р.Мертон про техніку маніпуляції у вихованні. Особливості пристосування особи до людського оточення.

Тема 9. Політичне прогнозування.

Поняття про політичне прогнозування, його суть і специфіка. Співвідношення з науково-технічним, соціальним та іншими напрямками прогнозування. Об'єкти, предмет і терміни прогнозування політичних явищ і процесів.

Методи політичного прогнозування: методи експертизи, екстраполяції, моделювання, метод системного аналізу.

Верифікація політичних прогнозів. Прогнози в політиці, як один із засобів наукового обґрунтування політичних рішень.

ЛІТЕРАТУРА ДО ПРОГРАМИ КАНДИДАТСЬКИХ ІСПИТІВ

1. Августин Аврелий. Исповедь. М; 1992.
2. Авторханов А. Происхождение автократии. Франкфурт-на-Майне, 1983.
3. Адамс Генри. Воспоминание Генри Адамсан. М; 1988.
4. Айзенштат Я. От тоталитарного государства к правовому. М; 1990.
5. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. К; 1991.
6. Аппеллер Т. Парламенты: Сравнительные исследования. М; 1987.
7. Арендт Х. Традиции и современность. К истории политических идей // Государство и право. 1991, №3.
8. Аристотель. Сочинения: В 4-х т. М., 1983, т. 1.
9. Армия и общество // Сб. статей. М., 1990.
10. Армстронг Дж. Український націоналізм//Зустрічі. 1991.№2.
11. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
12. Бабеф Г. Соч.: В 4-х т. М; 1975-1977.
13. Бакунин М. А. Государственность и анархия//Философия, социология, политика. М., 1989.
14. Бауэр О. Национальный вопрос и социал-демократия. СПб, 1909.
15. Бачинський Ю. Україна irredenta. Берлін, 1924.
16. Бэкон Ф. Новая Атлантида: Опыты и наставления нравственные и политические. М., 1962.
17. Бердяев Н.А. Философия неравенства. М., 1990.
18. Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. М; 1990.
19. Бердяев Н.А. Царство Духа и Царство кесаря. М., 1995.
20. Берк Е. Философское исследование о происхождении наших идей возвышенных и прекрасных. М; 1979.
21. Берлін І. Націоналізм // Зустрічі. 1991, №2.
22. Бисмарк О. Мысли и воспоминания. В 3-х т. М., 1940-1941.
23. Бланки Л.О. Избранные произведения. М., 1952.
24. Богданов А. Тектология (Всеобщая организационная наука): В 2-х кн., М. 1989.
25. Бодуен Ж. Вступ до політології. К., 1994.
26. Бочковський О. Вступ до націоналістичної політології. Мюнхен, 1991-1992.
27. Брайчевський М. Ю. Походження Русі. К., 1988.
28. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. К; 1988.
29. Брандт Вилли. Воспоминания. М., 1991.
30. Брудер В. Бюрократия / Полис, 1995, № 5.
31. Бузескул В. П. История афинской демократии. СПб, 1909.
32. Бурлацкий Ф., Галкин А. Современный Левиафан. М; 1985.
33. Буш Д. Глядя в будущее: Автобиограф.: Пер. с англ. М, 1989.
34. Вебер М. Избранные Произведения. М., 1990.
35. Веблен Т. Теория праздного класса. М., 1984.
36. Вернадский И. И. Философские мысли натуралиста. М., 1988.
37. Вивід прав У країни. Львів, 1991.
38. Вико Джамбаттиста. Основания новой науки об общей природе нации. Москва-Киев, 1994.
39. Винниченко В. Відродження нації: В 3-х ч. Київ; Відень, 1920.
40. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. К; 1991.
41. Вишенський І. Твори. К., 1986.
42. Власть: Очерки современной политической философии Запада. М., 1989.
43. Вселенский М. Номенклатура: Господствующий класс советского общества. М: 1991.

44. Вятр Ежи. Социология политических отношений. М., 1979.
45. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. До ефективних суспільств. К: 1990.
46. Гегель Г. Политические произведения. М., 1979.
47. Гегель Г. Философия права. М; 1990.
48. Гелбрейт Дж. Жизнь в наше время. М; 1986.
49. Гелбрейт Дме. Новое индустриальное общество. М; 1969.
50. Геллер М., Некрич А. Утопия у власти. История Советского Союза с 1917 года до наших дней. Лондон. 1989.
51. Гельвеций К. А. Сочинения: В 2-х от. М: 1973.
52. Гердер И. Г. Идеи к философии истории человечества. М; 1977.
53. Геродот. Історії в 9-ти книгах. К., 1993.
54. Герцен А. И. Избранные философские произведения. М., 1948, т. 1-2.
55. Гитлер Адольф. Моя борьба. Ашхабад, 1992.
56. Гоббс Т. Левиафан // Соч. в 2-х т. М; 1990. Т.2.
57. Гобино Ж. Век Возрождения. М; 1913.
58. Голь Шарль де. Военные мемуары. 1957-60, т. 1-2.
59. Гольбах П. Естественная политика, беседы об истинных принципах управления/Избранные произведения. В 2-х т. М., 1853. Т. 2.
60. Грамши А. Избранные произведения. М., 1980.
61. Греков Б. Д. Киевская Русь. М., 1949.
62. Граций Г. О праве войны и мира. Три книги. М., 1957.
63. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. К., 1991.
64. Грушевский М. С. Очерк истории украинского народа. К; 1990.
65. Гумилев Л. Н. География этноса в исторический период. Л., 1990.
66. Гумплович Л. Общее учение о государстве. СПб., 1910.
67. Дай Г., Зиглер Л. Демократия для элиты: Введение в американскую политику. – М., 1984.
68. Дайсон ф. Оружие и надежды: проблемы разоружения. М., 1990.
69. Даль Р. Введение в теорию демократии, М., 1991.
70. Данини А. Люди, идолы и боги: Очерки истории религии. М; 1966.
71. Данте А. Монархии / Малые произведения. М., 1968.
72. Декларація про державний суверенітет України / Відомості ВР УРСР. 1990, № 31.
73. Демидов А. И. Политическая деятельность. Философский анализ фактов и детерминации. Саратов, 1987.
74. Ден Сяопин. Основные вопросы современного Китая. М., 1983.
75. Джилас М. Лицо тоталитаризма. М., 1992.
76. Десницкий С. Постановление о учреждении законодательной, судительной и наказательной власти Российской империи // Избранные произведения русских мыслителей второй половины XIX века. Т. 1.
77. Дністрянський С. Погляди на теорію права та держави. Львів, 1925.
78. Донцов Д. Дух нашої давнини. Дрогобич, 1991.
79. Донцов Д. Націоналізм, Львів. 1926.
80. Драгоманов М. П. Відповідь // Літературно-публіцистичні праці. В 2-х т. К. 1970. Т. 2.
81. Драгоманов М. П. Терроризм и свобода // Собрание политических сочинений, в 2-х т. 1908.
82. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську справу/Літературно-публіцистичні праці. В 2-х т. К: 1970. Т.2.
83. Дюверже М. Однопартийность // Политика. 1990. № 6.
84. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. М., 1990.
85. Желев Ж. Фашизм. М., 1991.
86. Жискар де Эстен Валери. Власть и жизнь. М., 1990.

87. Загальна декларація прав людини: Прийнята ООП 10.XII. 1948 р.
88. Зінківський Г. Молода Україна, її становище і шлях. Львів, 1936.
89. Зиновьев А. Гомо советику с. М., 1991.
90. Златоструй. Древняя Русь X-XIII вв. М., 1990.
91. Еллиинек Г. Общее учение о государстве. СПб, 1908.
92. Эвола Юлиус. Языческий империализм. М., 1994.
93. Ильин И.А. Путь к очевидности. М., 1993.
94. Императивы человечности. К; 1990.
95. История правовых и политических учений. Древний мир. М., 1985.
96. История правовых и политических учений. Средние века. М;., 1986.
97. История понятий и политических учений. XVII-XVIII вв. М., 1986.
98. Исаевич Я. Д. Юрій Дрогобич. К., 1972.
99. Кадафи Муамар. Зеленая книга. М., 1989.
100. Кампанелла Т. Город Солнца. М., 1954.
101. Камю А. Бунтующий человек. М., 1990.
102. Кант Э. К вечному миру // Соч. В 6 т. М; 1986. Т. 6.
103. Карр Эдвард. История Советской России. М; 1990. кн. 1, т. 1-2.
104. Каутский К. Происхождение христианства. М., 1990.
105. Киссинджер Г. Ядерное оружие и внешняя политика. М., 1989.
106. Клаузевиц К. О войне. М., 1934.
107. Клаус фон Бейме. Сравнение в политической науке // Соц.-политические науки. 1991. № 2.
108. Климовський С. О правосудію началствующих, правді и бодрості их // Сборник Харьковского историко-философского общества. Харьков. 1905. Т. 16.
109. Климовський С. Осмирение высочайших // Сборник Харьковского историко-философского общества. Харьков. 1905. Т. 16.
110. Ковалевский М. М. Происхождение современной демократии. СПб, 1895-1899. Т. 1-4.
111. Ковлер А. И. Исторические формы демократии: проблемы политико-правовой теории. М., 1990.
112. Козельский Я.П. Философские предложения // Избранные произведения русских мыслителей II пол. XVIII в. М., 1952. Т. I.
113. Конквест Р. Большой террор (1938-1940). М., 1974.
114. Костомаров Н. И. Черты народной южнорусской истории: Киевский митрополит Петро Могила / Исторические произведения. К; 1990.
115. Костомаров Н. Книгі битія українського народу. Львів. 1921.
116. Конт О. Дух позитивной философии. СПб., 1910.
117. Котляр М. Ф. Данила Галицький. К., 1979.
118. Кравчук Л. Є така держава – Україна. К., 1992.
119. Кралюк М. П. Трактат Інокентія Гізеля "Мир з богом людині" як джерело з історії вільнодумства/Секуляризація духовного життя на Україні, в епоху гуманізму і Реформації. К., 1991.
120. Крип'якевич І. М. Богдан Хмельницький. Львів, 1990.
121. Кропоткин П. А. Записки революционера. М., 1990.
122. Кулишь П. А. Отпадение Малороссии от Польши (1340-1654). В 3-х т. М., 1990.
123. Лебон Г. Думки і вірування юрби // філософська і соціологічна думка. 1991, № 6.

124. Лебон Г. Зіткнення між демократичними ідеями і соціалістичними устремліннями//Філософська і соціологічна думка. 1991, № 5 .
125. Лебон Г. Психология народов и масс. СПб., 1896.
126. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців. Львів, 1922.
127. Ле Гофф Жак. Цивілізація середньовікового Запада, М., 1992.
128. Лейпхард А. Многосоставные общества и демократические режимы // Полис. 1992. №1-2.
129. Ленин В. И. Государство и революция // Полит. собр. соч. Т. 33.
130. Липа Ю. Призначення України. Львів, 1928.
131. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Відень, 1927.
132. Липинський В. Релігія і церква в історії України. Філадельфія, 1925.
133. Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. Відень, 1920.
134. Лодий П. Теория общих прав, содержащая в себе философское учение о естественном высшем государственном праве. СПб., 1928.
135. Ликк Дж. Два трактата о правлении // Соч. В 3-х т. М; 1988. Т. 3.
136. Люїтер Мартин. Избранные произведения. СПб, 1994.
137. Магочий П. Українське національне відродження // Український історичний журнал. 1991, № 3.
138. Мадзини Д. Избранные мысли. М., 1995.
139. Макиавелли Н. Г'осударь. М., 1990.
140. Мангейм Джерел Б., Рич Ричард К. Эмпирический политический анализ. Методы исследования в политических науках. М., 1991.
141. Манхейм Карл, Диагноз нашего времени. М., 1994.
142. Мао Цзедун. Избранные произведения: В 4-х т. М., 1952-1953.
143. Маритен Жак. Философ в мире. М; 1994.
144. Маркс К. К критике гегелевской философии права / Маркс К; Энгельс Ф. Соч. 2 изд. Т.8.
145. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология. Соч. 2 изд. Т. 3.
146. Маркузе Г. Одномерный человек. М., 1994.
147. Масарик Т. Г. Идеали гуманності. Львів, 1902.
148. Мелихов С. В. Количественные методы в американской политологии. М., 1979.
149. Миллс Р. Властвующая элита. М., 1959.
150. Милль Дж. С. О свободе. СПб. 1861.
151. Мірчук П. Українська Повстанська Армія. 1942-1952: Документи і матеріали. Львів., 1991.
152. Михельс Р. Социология политических партий в условиях демократии // Диалог, 1990, № 3, 5, 7, 9, 11.
153. Міхновський М. Самостійна Україна. К., Львів, 1991.
154. Могила П. Предисловие к Учительскому Евангелию 1637 г. // Титов Х. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI-XVII ст. К., 1924.
155. Монтескьє Ш. О духе законов // Избранные произведения. М., 1955.
156. Наполеон Бонапарт. Избранные произведения. М., 1956.
157. Неру Дж. Взгляд на всемирную историю. М., 1989. Т. 1-3.
158. Ницше Ф. Сочинения. В 2-х т. М., 1990.
159. Новгородцев П. И. Об общественном идеале. М., 1991.
160. Норден Д. Так делаются войны: О закулисной стороне и технике агрессии. М., 1972.
161. Огієнко І. Українська культура. К., 1992.
162. Онацький Є. Імперіалізм духа. Перемишль, 1932.
163. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. К., 1994.

164. Оруелл Дж. Хутір тварин. К., 1994.
165. Основы теории политической системы. М., 1985.
166. Острогорский М.Я. Демократия и политические партии: В 2-х т. М., 1927-1930.
167. Отечественная общественная мысль эпохи средневековья. К., 1988.
168. Охримович Ю. Розвиток української національно-політичної думки, Львів, Київ. 1922.
169. Пайпс Р. Россия при старом режиме. М., 1993.
170. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінець XVI - початок XVII ст.). Тексти і дослідження. К., 1988.
171. Паркинсон С.Н. Законы Паркинсона. М., 1989.
172. Пейн Т. Избранные произведения. М., 1959.
173. Питер Л. Дж. Принципы Питера или почему дела идут вкривь и вкось. М; 1990.
174. Повість врем'яних літ. Літопис., 1990.
175. Плутарх. Сравнительные жизнеописания: В 3-х т. М; 1961-1964.
176. Полинський С. Ремесла і фабрики на Україні. Женева, 1890.
177. Подолинський С. Соціалізм, нігілізм та тероризм: Відповідь старому російському соціалістові // Грушевський М. З починів українського соціалістичного руху. Мих. Драгоманов і Женевський соціалістичний гурток. Відень, 1922.
178. Политические науки. Нью-Джерси, 1989. (Ксерокопия перевода с англ.). М. 1990.
179. Полтава П. Концепція самостійної України і основні тенденції політичного розвитку сучасного світу. 1947.
180. Поппер К. Логика и рост научного знания. Избр. работы, М., 1983.
181. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. К., 1994.
182. Прокопович Ф. Твори: У 3-х т. К., 1979-1981.
183. Рассел Б. Практика и теория большевизма. М., 1991.
184. Рассел Б. История западной философии. М., 1993. Т. 1-2.
185. Ребет Л. Формування української нації. Мюнхен, 1951.
186. Рейган Р. Откровенно говоря: Избранные речи. М., 1987.
187. Реннер К. Государство и нация. СПб, 1906.
188. Робеспьер М. Избранные произведения: В 3-х т. М; 1965. Т. 1-3.
189. Руссо Ж.-Ж. Трактаты. М., 1969.
190. Санистебан Л. Основы политической науки. М., 1992.
191. Скрипник М. І. Статті і промови, Харків, 1929-1931. Т. 1-4.
192. Слово о полку Ігорвім. К., 1989.
193. Смит Адам. Исследование о природе и причинах богатства народов. М., 1962.
194. Соловьев В.С. Национальный вопрос и нравственность // Соч. В 2-х т. М., 1989.
- Т.І.
195. Сорель Ж. Размышления о насилии. М., 1907.
196. Сорокин. Питирим. Человек, цивилизация, общество. М., 1992.
197. Сорос Д. Советская система: к открытому обществу. М., 1991.
198. Спенсер Г. Основные начала. СПб, 1898.
199. Спиноза Б. Избранные произведения в 2 т. М., 1957.
200. Старосольський В. Теорія нації. Відень, 1922.
201. Сціборський М. Націократія. Прага, 1942.
202. Такер Р. Политическая культура и лидерство в Советской России // США: экономика, политика, идеология. - 1990. - № 2.
203. Тард Г. Личность и толпа. СПб, 1903.
204. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. М., 1987.
205. Ткачев П.И. Анархическое государство // Соч. В 2-х т. М., 1976. Т.2.
206. Тойнби А. Дж. Постыжение истории. М., 1991.
207. Токвиль А. Демократия в Америке. М., 1994.
208. Томашівський С. Під колесами історії. Берлін, 1922.

209. Томашівський С. Про ідеї, героїв і політику. Львів, 1929.
210. Трент Дж. Политическая наука вне политических границ. Международное институциональное развитие политической науки. Политические отношения: прогнозирование и развитие//Ежегодник Советской ассоциации политических наук. М., 1979.
211. Троцкий Л. Политические силуэты. М., 1990.
212. Уайтхед А. Избранные работы по философии. М., 1990.
213. Федералист. Политическое эссе А. Гамильтона, Дж. Медисона и Дж. Джея. М., 1993.
214. Филалет Христофор. Апокрисис // Памятники полемической литературы и Западной Руси. Петербург, 1992. Кн. 2.
215. Філософія Відродження на Україні. К., 1990.
216. Фихте И.Г. Сочинения: В 2-х т. СПб, 1993. Т.1-2.
217. Франклин Б. Избранные произведения. М; 1956.
218. Франко І. Мислі о еволюції в історії людськості/Зібрання творів у 50-ти т. К., 1986. Т. 45.
219. Франко І. Поза межами молсливого // Літературно-науковий вісник. Львів, 1990. Кн. 10.
220. Франко І. Що таке соціалізм // Зібрання творів у 50-ти т. К., 1986. Т. 45.
221. Фрейд З. Будущее одной иллюзии, М., 1990.
222. Фридман и Хайек о свободе. Репр. изд. Минск. 1990.- Т. I.
223. Фромм Э. Бегство от свободы. М., 1990.
224. Фромм Э. Духовная сущность человека // Философские науки. 1990, № 8.
225. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. М., 1994.
226. Фулбрайт Д.У. Самонадеянность силы. М., 1967.
227. Хайек Ф. Общество свободных. М., 1990.
228. Хайек Ф. Дорога к рабству. М., 1992.
229. Хеффе О. Плюрализм и толерантность: К легитимизации в современном мире // Философские науки. 1991. № 2.
230. Хокхаузен Х. Мотивация и деятельность: В 2-х т. М., 1986.
231. Цицерон М. Т. О государстве. О законах. Диалоги. М., 1966.
232. Чалидзе Валерий. Иерархический человек. М., 1991.
233. Черчилль У. Вторая мировая война, 1991, Т. 1-3.
234. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. Нью-Йорк, 1991.
235. Чичерин Б.А., Философия права. М., 1900.
236. Шестопап Е. Личность и политика. М., 1988.
237. Шлезингер Артур М. Циклы американской истории. М., 1992.
238. Шлемкевич Микола. Загублена українська душа. К., 1992.
239. Шпенглер Освальд. Закат Европы. Новосибирск, 1993.
240. Штирнер Макс. Единственный и его собственность. Харьков, 1994.
241. Энгельс Ф. Анти-Дюринг // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2 изд. Т. 20.
242. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2 изд. Т. 21.
243. Юнг К. Г. Архетип и символ. М., 1991.
244. Яворский Стефан. Філософські твори. К., 1993. Т. I.
245. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. К., 1990. Т. 1-3.
246. Яременко П. К. Український письменник-полеміст Христофрор Фіалет і його "Апокрисис". Львів, 1964.
247. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1991.